

FL. FOLL 005.724

ORATIO

DE DOGEBENTI FRANCISCANA ET FRANCISCANA

MARIA

AD BENATUM ET AGATHEMIA

FALCINIA

XV. NOVEMBRII ANNI MDCCLXV.

AD EDITIONEM VIX PROGESSAM
ELOGIIS PROPESSIS

EDITA

CAPITATO DE NOTA. TOMEI

COLLEGIS FALCINIA. M. A. STO

ORATIO
DE DOCTRINÆ PRAESTANTIA ET FRUCTIBUS

HABITA
AD SENATUM ET ACADEMIAM
VALENTINAM

XV. KALENDAS NOVEMBRIS ANNI M.DCCC.XXVI.

AB ANTONIO VICH E SOCIETATE JESU
ELOQUENTIÆ PROFESSORE.

EDITA
EX DECRETO ET IMPENSA EJUSDEM
PERILLUSTRIS VALENTINI SENATUS.

VALENTIÆ EDETANORUM:

IN OFFICINA BENEDICTI MONFORT, EJUSD. PERILLUST.
SENAUTS TYPOGRAPHI.

PERILLUSTRI
VALENTINO SENATUI

ANTONIUS VICH S. J.

ELOQUENTIAE PROFESSOR

FELICITATEM PRECATOR.

¶ Non satis Tibi, Perillustris Valentine Senatus,
visum est, quod in loco amplissimo, magna Literato-
rum frequentia, in lectissimo Sapientium Virorum
consessu, Te ipso, quanta es dignitate, præsente, mi-
hi dicendi copia facta sit, ut me adhuc certes in ma-
jori luce collocare? Et est hoc, dicis, in more posi-
tum, institutoque Majorum. ¶ Te benevolum, huma-
nissimumque! Mos quidem est de iis, qui ubere inge-
nio prædicti, magnaue dicendi copia per longam
exercitationem comparata, non est cur grave judi-
cium subire pertimescant. ¶ Qui autem ego viris hisce
comparer, qui flosculos tantum, aut acerbos, ut ma-
ximè, fructus ferre possum? At vero æquum visum
est, ut Tu ex mirificæ benevolentia tuæ, debitæquæ
verecundiæ meæ certamine superior discederes. Ita-
que timido licet pede venit ad Te opusculum, quod

non est, cur, ut in acceptum referas, postulem. Ostendisti enim multo Te acrius in honore, si quod adhuc meritus sum, mihi augendo, quam me in eodem non imminuendo elaborare. Reliquum est, ut de tantis in me, Societatemque Jesu meritis tuis rependendis cogitem: beneficia enim s^epe dare, ut non ita pridem in Publio Syro legi, docere est reddere. & Quibus autem officiis id p^raestare potero? O utinam animo par mihi esset fortuna, ut memoris animi signum saltem aliquod non obscurum exhiberem! Hoc autem unum mihi superest, meo, Sociorumque nomine, palam omnibus profiteri, ita nos obstrictos Tibi esse, ut coacti videamur Civitatem hanc clarissimam peculiari quadam dilectione prosequi, ejusque felicitatem omnibus, quibus possimus, rationibus tueri, et augere. Illud etiam Tibi, ut credo, pergratum audeo polliceri, me, ceterosque Socios in juventutem, quae singulari benevolentiae tuae specimine nobis commissa est, bonis moribus, et litteris imbuendam omni studio, cura, animo toto incubituros: huic rei vitae comoda, requiem, salutem, posthabituros. Si denique optimè positum est beneficium, ubi meminit, qui accipit, ut idem Syrus pronuntiat, hoc Te, ceteraque omnia optimè apud nos collocasse credito.

*-n*ill. aeneas* *solus* *adversus* *omn. libatores*
beup, *mulieremque* *el* **VALE.** *anq. tuis obitum sup**

DE DOCTRINÆ PRÆSTANTIA ET FRUCTIBUS

O R A T I O.

Rursus singularis honos mihi contingit, Viri Amplissimi, ut spectatissimus hic consessus vester me ex limine ipso, unde litteraria curricula solent exordiri, non illibenter, ut intelligo, dicentem audiat. Quo si me honore tanto dignum existinare possem, gratissimo tum etiam in Vos omnes animo esse deberem, e quorum attentione tantum orationi meæ decus accederet. Nunc vero immetitissimum cum me omnino noverim, & quid mirer potius? An vestram aurium patientiam, an benevolentiam pene incredibilem, humanitatemque eximiam, quæ in hac benignitate vestra mirifice emitent? Ego vero prope modum mihi persuadeo studio et amore erga me vestro teretes vobis aures quodammodo hebetari, ne quid in incompto sermone offendant. Quod quidem cum valde me recreet ac reficiat, tum sollicitudinem pectori injicit, ne tanta abuti videar benevolentia, ut eas res oratione comprehendam, quibus, qua verba Vos afficient, molestia leniatur. Cumque promovendo in Adolescentium horum animis litterarum amori toto Vos animo adesse cognoscam, rationesque, quibus id consequi dicendo possum, Vobis de rebus jucundissimis memoriam excitare debeant; illud me consecuturum spero, si hic omnes quantuloscumque eloquii mei nervos contendero.

Audite igitur, optimæ spei Adolescentes, me breviter, prout tempus largitur, de litterarum studio res pulcherrimas disserentem. Si enim vacuas aures dabitis, vobis omnes, credo, valde gaudebitis, quod in iis artibus vivere, in earum rerum studiis operam vestram omnem, et curam ponere decreveritis, quarum scientiæ mirabilis

quædam est præstantia, amplissimique fructus, quos ex ea quisque sperare debeat.

Nam primò quidem. Quis est, qui præstantissimam rem esse doctrinam non fateatur, quam videlicet nemo est, qui non expetat, nemo qui non veneretur, nemo qui sibi inesse non ceteri velit existiment? Cum enim in tanta animalium varietate, quibus natura pulcherrimè distinguitur, soli homini cognitionis et scientiæ vis concessa sit, soli etiam ipsi earum est ingenerata cupiditas; quæ cum non solum nihil ab honestate abhorreat, sed magno etiam ejus lumine eniteat; turpe habetur nullam possidere doctrinam; et qui naturalem animorum suorum ad honestatem cursum ceterarum impetu cupidatum retundi patiuntur, conantur tamen ignorantiae notam a se depellere. Tantam omnes, natura magistra, in doctrina honestatem, tantam in inscientia turpitudinem reprehendunt.

At videte, Adolescentes Optimi, quæ quantaque sit hæc doctrinæ excellentia, quam non aperte, et distinctè cernere omnes possunt, sed obscurè tantum, tamquam per nebulam, videre. In primisque nobilitat illa animum, deinde optimarum rerum cognitione locupletat. Quo quid potest excellentius excogitari? Atque ego quidem cum admirabiles mentis nostræ facultates, potentiam, viresque contemplor animo, nihil in hac aspectibili rerum universitate præstantius, nihil divinus reperiri posse existimo. Et ceteras inter omnes facultates intelligentiam, quæ illarum nobilissima, et veluti anima est, nunquam non mirari soleo. Quam quidem ego nisi ita magnam esse fatear, ut neque a se ipsa possit comprehendendi, ea me destitutum esse manifestem. At vero bonarum artium studiis multum augetur. Planè enim fatendum est non ita nos a natura fuisse genitos, ut nihil in nobis absolvendum supersit, et perficiendum: quin nullum esse animal, in quo tantum illa fecisse reliquum videatur, quantum in homine. Quo majores nobis vires concessit, eo plura denegavit, quæ tamen labore ac diligentia pos-

7

simus adipisci. ; Quam enim cæci ad eas res nascimur, quæ ab omni sunt materia abstractæ! ; Quam vel ad eas, quæ sub corporis oculos cadunt, hebetes et obtusi! Itaque necesse est animum excolere: excolitur autem doctrina, hæc quidquid rude, quidquid obtusum natura reliquit, expolit, atque acuit. Hæc tenebras pellit, quibus mens latet immersa, et ut visus a circumfuso aere, ita animus, inquit Aristoteles, a disciplinis liberalibus lumen accipit. Quod si naturæ animum debemus, quo nihil pretiosius in nobis est, doctrina, ut nitore gemma, multò pretiosior evadit.

Magnum omnino est, summaque æstimatione dignum quod ceteris omnibus animalibus longè antecellamus; nec quidquam refert, quod multis rebus ab illorum plerisque superemur. At vero mente, ratione, consilio, quibus a pecudibus discernimur, quibus in cetera omnia imperium a natura tributum est, ceteris hominibus anteire, ; quid hac re nobilius? ; quid sublimius? atque idcirco quidem nemo homo, qui de sua dignitate præclare, ut oportet, sentiat, ullum naturale munus pluris æstimat, quam expeditum, quam perspicacem, quam acutum intellectum. Doctrinam igitur, quæ nos hac nobilissima ratione vulgo eximit, supra ceteros nostri similes extollit, ; quibus laudibus efferemus? ; quo studio sectabimur? ; qua voluntate complectemur? ; O utimam hic tantum possem voce contendere, ut meus clamor ad omnium aures perveniret, atque in illis penitus insideret! ; Quid, mortales, in corpore curando fatigamini, animum autem negligitis, quem »Deus ut dominum atque imperantem obedienti præfecit corpori?“

Et quidem licet Deus aut tanta nos ingenii vi præditos ex ipso vitæ ortu voluisse, quantam his compagibus corporis inclusa mens habere potest maximam, aut adeo parce nobis largitus esset, ut nos ipsos excolendi facultatem prorsus denegasset; tamen ut quo mentis nostræ acies in rerum cognitione penetrare posset, eo usque progrederemur, omnes labores, defatigationesque corpo-

ris, omnes animi molestiae parvi essent ducendae. Nam
 quid nobis intelligentia proficeret, nisi illa ad eas res,
 quae tantæ facultati respondent, quas ei Deus præscri-
 psit, uteremur? Quorsum autem ea ornati et insigniti
 sumus? An ut scelera, ut opes, ut voluptates, ut nenias
 agitemus? Magno verò id naturæ humanæ, hujusque
 Conditoris probro ducendum esset. An ut vitæ consule-
 re ac providere possimus? parvum tantæ menti negotium,
 quod etiam pecudes exequuntur. Vitam rectè, ordinatè,
 providè componere, hoc primum munus mentis est, pro-
 ximum autem huic alterum, naturæ arcana perscrutari,
 ejusque pulchritudinem, varietatem, ordinem contem-
 plantes, ipsius Conditoris potentiam, sapientiamque in-
 finitam admirari. Ad primum, magnum in disciplinis,
 quas morales dicimus, momentum positum est, reliquæ
 circa alterum versantur, atque ad primum non parum
 adjumenti afferunt.

Atque hoc esse mentis nostræ alterum officium, ne-
 mo dubitaverit, qui naturam consulat, optimam ducem.
 Intuere, homo, cœlum, ad hoc enim os tibi sublime da-
 tum est: quid vides? Solem, lunam, innumerabiliæ de-
 ra moveri, cœrulea lucidaque palla omnia circumtegi. At
 verò hæc ipsa belluæ intuentur. Consule animum: an
 quiescit? nulla ne cupidine, nullone desiderio rapitur
 cognoscendi, quæ sit hujus stupendi operis dispositio,
 quæ conformatio partium, quæ siderum moles, qui or-
 do, quæ distantia, qui motus, qui nexus, quæ denique
 compositio virium? Non sentis multo te acutiori acie
 mentis videlicet esse præditum, eoque animo, qui non
 queat corporis hujus arctissimo carcere contineri, sed
 qui hac illac evolet, longissimaque spatia momento tem-
 poris permetiatur? In te ipsum defige oculos: mittamus
 corpus: hoc, quod in te vivit, quod sentit, quod cogitat,
 quid est? quale? quibus viribus, quantis facultatibus præ-
 ditum? O nos cœcos, qui neque nosmet ipsi cognosca-
 mus! Quis autem in hac tanta cœcitate diu vivere poten-
 rit? Quid sentit animus? nonne ejus se cognoscere, seque

cognosci cupiditate flagrantis, impetum, cursumque percipis? Quid plura? Res jam omnes circumspice: nonne tacitos, earum omnium clamores audire videris, se tuam, earumque dominam mentem occupare aeventum? non tibi universitas rerum omnium tot linguis, quot res continent, vociferare videtur: Cognosce, homo, me, summi que Conditoris Dei potentiam, sapientiamque infinitam cognosce in me? Cum id ego considero, quantos videlicet aculeos nobis natura injunxerit, ut litterarum viam arripere velimus, qui fieri possit nescio, ut tam frequens sit eorum numerus, qui ab hac umbratili, pacataque vita deterreantur.

Certent autem alii ceteros corporis viribus robore, celeritate vincere; atque ut id adipiscantur, magna pericula adeant, nihil non parati sint et ferre, et perpeti: nos mentis robore, celeritate cogitationis excellamus; dies noctesque ingenium exercere, intelligentiam acuere, quæ est mentis acies, contendamus, et ne quando illa hebescat, sollicitè caveamus. Nunquam illi taurum robore, celeritate cervum vincere poterunt: nos homines ipsos ea ratione superabimus, ob quam homines dicuntur. Ob corporis pulchritudinem alii gloriantur, seque omnium ornamentorum genere effeminate componant: nos quod animus ad summi rerum omnium Opificis Dei imaginem effectus nobis contigerit, eo gloriemur: illius foeditatem omnem, quam e corpore contraxit abstergeamus, eumque scientiarum ornemus indumentis. Otentent alii divitias, numerosas servorum familias, marmorea tecta, bombycinis peristromatibus vestita, auro fulgentia, agros, magnam vim auri et argenti recenseant; nos si quid didicimus, si divinarum, humanarumque rerum cognitionem possidemus, hoc gaudeamus. Nam quid divitias illi jactant, quæ cum vilissimæ sint, non nisi magno cum negotio comparantur, comparatae autem pallent insidiarum metu perterritæ? Quid servos? An sui sunt, et non potius mercedis? Quis autem magis servus, quam ipse dominus, et quidem crudelissimarum opum?

?Quid pretiosas ædes? Illi viderint, utrum quid inornatus,
magisve nudum, contemptuque dignum in illis sit se ipsis.
Divitiis spolientur: ¿ quanti aestimabuntur? ¿ Quid igitur
turpius quam minoris fieri, quam contemptibilia hæc pe-
cuniæ membra? ¿ Quid fœdius quam de domus ornatu cu-
rare, de sui ipsius non curare? ¿ Agros jactant? Audiant
potius quomodo ab illis tacite reprehendantur: Nos, in-
quiunt, rigamur, fodimur, repastinamur; vos inculti
estis, et quemadmodum nos, quamvis fertiles, nullos
fructus ferremus, nisi coleremur, ita vos sine cultura
fructuosi esse non potestis. Aurum denique, argentum,
gemmas jactant, cum ipsi sint plumbei. ¿ Quid autem ego
in doctrina cum hujuscemodi bonis comparanda progre-
dior, quæ licet nullo alio vitio laborarent, solum quod
imbecilla, et commutabilia sunt, contemptu digna sunt
existimanda?

• Nullum quidem est horum, quæ bona falso appellantur,
quod aut fortunæ temeritas, aut ætas, aut inimi-
corum injuria labefactare, auferre, aut conficere non
possit, et soleat. Jam exteriora; quam lubrica, quam
levia sunt! Atque idecirco ea rectè Majores nostri bona
fortunæ appellarunt, quod illa nunquam suo in illis jure
decedat; non enim tam dono dat, quam mutuo. Ea autem,
quæ corpori innituntur, majori quam illud esse liquet
imbecillitate. At vero, bona, quæ immortali animo in-
cluduntur, eadem, necesse est, immortalitate frui. Ita-
que nullis est doctrina mutationibus obnoxia: in prospe-
ris maximo ornamento est, in adversis solatio; neque
prædonum insidiæ, neque militum cupiditas, neque ma-
ris furor ullum in illa imperium habent. De Stilpone me-
moriæ proditum est, ejus Patria Megara capta, Deme-
trium Antigoni filium, qui ejus domui ut in direptione
parceretur imperaverat, eum arcessitum rogasse, num
quis militum aliquid suarum rerum abstulisset, cui vir
sapiens: nullus, inquit; neminem enim vidi qui posset
rapere eruditionem. Sapienter hic non sua ducebat ea,
quibus spoliari posset. Optimè etiam de his sentiebat Al-

phonsus V. Rex Aragoniæ, cum in multis rebus, tum maximè in sublimi de se ipso existimatione magnanimus, quem dicere solitum ferunt, malle se opibus, regnoque spoliari, quam tantulum eruditionis amittere.

At enim hæc bona necessaria sunt, partim ad victum, partim ad dignitatem, partim ad delectationem; non enim solo animo constamus, neque in tenebris vivere possumus, neque tantam animi ferre contentionem, nisi aliquando eum relaxemus. Ego vero tantum abest, ut id inficiari coner, ut etiam viam ad hæc omnia compendiarium vobis ostendere velim. Quæ autem hæc via est? Doctrina ipsa. Ejusmodi enim fructus e suo studio colligunt, qui se litteris dedunt, quales e nulla alia re (virtute tamen excepta, quæ rerum omnium fructuosissima est) moderatas opes, honores, nomen, voluptatem.

Et quoniam maxima pars horum, qui litteris incumbunt, illud sibi propositum habet, ut ex modico patrimonio emergat, et ad moderatas opes perveniat; lætor, quod tam in promptu sit probatio, ut paucis de hac re propè fastidiosa me expediturus sim. Quæ enim ratio est, cur tanta Juvenum frequentia hanc sequi viam elegerit, quæ labores undique disseminatos habet, et qua non nisi post largos sudores metam attinget, præ aliis institutib; quæ nonnullos minori labore ad amplas etiam opes perduxerint? Norunt nempe hi, multos, qui antea in egestate fuerant, nunc quod sat est, ut commodè et eleganter etiam vivant, facultatem per scientiam possidere, perpaucos fuisse doctos viros, quos bonis his fortuna privaverit: contra vero eorum, qui per mercatram, et quæstuosas alias artes ditescere studebant, plurimos fuisse fallaci spe delusos, nonnullosque eorum, qui divites evaserunt, id in honestis modis consecutos. Certitudo igitur, et honestas, quibus id per litteras homines consequuntur duæ sunt præcipuae rationes, cur ipsas ceteris artibus antetulerint. Quod autem minima Juvenum pars litteris dat operam, maxima aliis artibus exercetur, partim genitorum exemplum et voluntas,

partim Magistrorum penuria, quos angustis suis rebus adire nonnulli prohibentur, partim discendi durus labor ab ea vitae institutione deterret. Nemo autem horum es-
set, qui si repente sapiens evaderet, non prius scientia, quam arte qualibet alia ad quæstum uteretur.

Et quidem non ad moderatas solum, sed ad amplissi-
mas etiam opes quosdam doctrina perduxit. In quibus noster Seneca duplo opulentior habitus est Crasso illo, qui ob ingentes suas divitias dignus est cognomento *dives*. At ego ista consulto prætero, ne multarum divitiarum cupiditatem vobis injicere videar, quas vel ethnicus Socrates usu tradit esse metierendas.

Sunt autem aliqui tam abjecti animi et sordidi, qui in frequentandis scholis illud sibi consilium proposuisse videntur, ut otiosam et pravam vitam aliquot annis exigant, postea Lauream, sive Apicem, quibus doctrina bene imbutos ornari Majores nostri voluerunt, arrepturi, dum possint, et ignorantiae sua quasi mercatores futuri. Qui, velim, mecum ipsi considerent, quam vehementer errant. Nam si Apice decorari sperant, deponant hanc mentem. Quid enim, ut hos jam ipsos voce compellem, vos gloriæ limen attingere speratis? Vos plena splendoris veste indui? Vos doctrinæ sacris insignibus ornari? Vos tanta dignitate viris hisce adnumerari? Vos? Sani estis? An ignoratis, quæ sit hujus Academiæ severitatis fama? quæ ipsius dignitas? quæ ornamenta hujus ordinis? Putatisne vos eam Academiam frequentare, in qua non docti Apice, sed asini bullis ornantur? O effrenatam impudentiam! Audent hi, doctissimi Viri, cogitare audent hæc amicula, quibus dignissimè humeri vestri teguntur, hos Apices, qui mentium vestrarum culturam demonstrant, non doctrina, sed inquis et abjectissimis aliis modis obtentos esse potuisse, iisdem vos ad eos aliis conserendos corrumpi posse. O intolerabilem audaciam! Ejicite a vobis talem pestem: ne patiamini diutius intra hos parietes commorari. At vero indocti non defuere, qui doctorum insignibus donati fuerint. In hoc tota spes eorum

nitur. Sit ita sanè, præteritorum temporum calamitate scientiis involutis, ea quæ dicitis accidisse: sed jam tempus illud effluxit; et Joanne Castillio Rectore illa soli meriti obtinebunt. Nota est viri integritas, nota vigilancia, notum studium, quo novarum legum accuratam observantiam tuetur. Fingamus etiam, si placet, vos hujus vigilantiam effugere et turpibus machinationibus rem vobis pulcherrimè procedere; ultra etiam vos facultatem exercere, et inepta loquacitate doctrinæ fama a vulgo, ad errata vestra cæco, comparata, ditescere. Vos Socrates (turpe est audire, dicere etiam fortasse, sed digni estis ut non taceam) vos Socrates equos argento phaleratos vocat; ego bullatos adjungo. En, Adolescentes, quantam ignominiam istis adfert id ipsum, quo docti honorantur. Vos ipsi considerate quanta hinc pernicies oritur ipsis, Academiæ scientiis, quanta Reipublicæ. Diutius, quam placebat, in hac re immoratus sum; sed fuit eorum coercenda procacitas. Illuc tandem, unde discessimus, redeamus.

Jam certè honores ē cui potius, quam sapienti, congruunt? Ili semper meritos vel invitos sequuntur. Neque hic de iis honoribus sermo est, qui titulis tantum quibusdam continentur: quos si quis meritus sit, ea tantum ratione illum decorant, qua illis dignus est: ē quo enim honestiori nomine quis appellari potest, quam si doctus appelletur? Sed de iis agimus, qui publicum aliquod munus secum conjunctum habent. Hi fere doctis viris conferuntur, aut si aliter factum est, illis communis prudentium virorum opinio conferendos fuisse censem. Magnam enim hæc munera requirunt prudentiam, quam non opes, non generis nobilitas præstat, sed naturæ institutio adjuncta. Et licet meo judicio soli doctrinæ doctrina, cui nobilitas adjungatur, anteponenda sit, tamen velim dispensatores doctissimum quemque muneribus præficerent. Itaque sepe accedit, ut ad summas etiam dignitates docti viri per venerint. Et ut alia exempla omittam, mirum semper mihi visum est Athenienses regium nomen semper per-

osos Soloni Civitatis gubernacula obtulisse. Quæ ille cum refugisset, Pisistratus inventus est, qui ea avidè arriperet. Civitas igitur, quæ non alio, quam barbarorum nomine eos appellabat, qui regiæ erant ditioni subjecti, volens se docti arbitrio obtulit, suasa tradidit. Neque id semel, Demetrio enim Phalereo totis decem annis tam lubenti animo paruit, ut uno anno ei vivo trecentas sexaginta æreas statuas posuerit. Quod si deinde pulsus est, id non Civitatis facti pœnitentia, sed ejus gloriæ invidia quorundam accidit. Alphonsus etiam decimus Rex Castilliae non est hic a me silentio prætermittendus, cuius doctrinæ amplissima fama Germanis Hispanorum æmulationem injecit, quos sub tanti Principis regimine beatos judicabant. Itaque ei Germaniæ Imperium obtulerunt, ut saltem aliqua ejus doctrinæ parte fruerentur. Neque generis obscuritas quidquam obstitit, quo minus viri docti summos honores attingerent. Isocrates ille veluti opifex Eloquentiae, nonne artifice patre natus est? At ipse ter ad Trierarchiam vocatus est. Quid novus homo Cicero Arpinas? nonne per omnes dignitatum gradus ad Consulatum ascendit, et quidem talem gessit, ut nullius fuerit gloriosior? Jamvero quis ad ampliorem, vel excelsiorem dignitatem pervenire potest, quam ad summum nostræ Religionis, Pontificatum? Quid altius inveniri potest, quam Regum, Imperatorumque cultum, reverentiam, submissionem accipere, a cuncta Catholica Ecclesia, quam longè lateque propagata est, non aliter ac divinum Oraculum exaudiri? Ad hanc porro tantam dignitatem Urbanus IV. Sutore patre natus, Joannes XX. scrutario, Alexander IV. vel sibi ignoto, Sextus IV. pisatore, Adrianus IV. Naupego, Sextus V. Subulco, alii aliis ignobilibus et obscuris parentibus evecti fuere. Quorsum autem hæc narro? ut intelligatis, quam firma spe mediocres honores sperare vos potestis, cum hi summos fuerint consecuti. Ne autem aliquis putet, me cum hos fructus doctrinæ tribuam, virtuti, quod æquum est, denegare; dico, ut neque virtus sine doctrina amplissimos

hujuscemodi fructus ferre solet, ita neque sine virtute doctrinam. Illud etiam contendo, fructuosam semper esse virtutem, doctrinam sine virtute sæpe perniciosa. His positis de nomine pauca dicemus.

Quandoquidem doctos fama doctrinæ ad summos honores evehit, incipit tum veluti e specula clarissimum mentium illorum lumen radios novo dignitatis splendore nitentes latius diffundere, quo illorum gloria continua augetur incrementis. Neque qui nullos dignitatis gradus adipiscuntur, eorum nomen in tenebris delitescit. Nam et sæpe majori gloriae ducitur honore dignum haberi, quam decorari; et nullis doctrina eget indumentis, ut in pretio habeatur; quin quo in obscuriori homine et humiliori posita est, eo solet magis omnium oculos in se convertere.

Quare non possum quin iis assentiar, qui famam, ut sua corpus umbra, semper comitari doctrinam pronuntiarunt. Quod et ipsi Alexandro Macedoni persuasum fuisse liquet. Qui cum nominis celebritatem avidissimè, ut nemo unquam affectaret, non semel ostendit, se Imperii splendorem doctrinæ famæ posthabere. Celebratissima est inter alia ejus ad Aristotelem epistola, qua planè fatetur, malle se optimarum rerum scientia, quam opibus et potentia ceteris anteire.

At quis non idem si non verbis, at factis certè præ se fert? Video equidem eos, qui in disciplina aliqua eminent, ab omnibus hominibus ea reverentia suspici, ut si naturæ essent humana superioris: video frequentissimas Academias, Cœtus amplissimos, Clarissimas Civitates eos plausibus excipere, ab ipsorum ore stupefactos pendere: video eorum aspectum, familiaritatemque Principes ambire, ab iis præcepta de recta Regni administratione petere, eorum in disciplinam natos, quorum postea nutu regendæ sunt Civitates, tradere: video undique e longinquissimis etiam Regionibus eorum visendorum causa, tamquam ad homines e Cœlo lapsos omnes confluere: nullum denique video obsequii genus, quod aut officiosa voluntas invenire, aut arrectissima cupiditas de-

siderare potuisse videatur, quod illis non fuerit concessum. *O veræ summum doctrinæ splendorem!* *O doctrinæ hominum eximiam dignitatem!* *Eccui alii, Adolescentes, talia unquam audistis accidisse?* Hæc vero, hæc tanta plena claritate vita eos manet qui non mediocri et vulgari doctrinæ fama contenti, majorum suorum, qui in Hispaniæ, et sæpe in Orbis terrarum luce versati fuerunt, laudem æmulentur.

Neque vero iisdem hæc gloria finibus, quibus vita circumcluditur; iis enim est credita monumentis quibus non modo nihil adimit vetustas, sed multum addit commendationis et splendoris. Ex ipso vitæ occasu fama festinare videtur ad ea loca occupanda, quo non adhuc per venerat. Eorum scripta exposuntur, avidè leguntur, celebrantur, omnium sunt in manibus, in deliciis habentur, sicque honorantur, ut nunquam vivus auctor ausus esset optare. De Homeri certè carminibus legimus, adeo in deliciis fuisse multis, ut ea ferè semper in manibus gestarent, quin satietatem unquam ex eorum lectione caperent, sed novam semper admirationem atque voluptatem. Illudque memoriae proditum est, Alexandrum cum inter Darii opes scriniolum, quo nihil erat pulchrius, pretiosiusve, reperisset, quæsissetque a suis, cui potissimum usui destinandum esset; aliis alia, ut solet, opinantibus, huic, dixisse, optimè servandus dabitur Homerus. Tanto certè viro dignum responsum, quod sibi non minus inter litteratos, quam bellicæ res gestæ inter duces peperit celebritatis. Clarè videtis, Viri Amplissimi, plura me omittere, quam dicere, sed mihi fastidium cavendum est. Hoc unum adjungam, magnæ semper fortunæ principes gloriæ cupidos magni duxisse, si iis temporibus regnarent, quibus excellens doctrina aliquis vir esset, ut sua cum hujus nomine ad ultimos usque posteros pervenirent. *Quis igitur tam dirus discendi labor non tantorum spe fructuum lenietur, cum una incerta sæpe viliorum rerum spes omne laborum ærumnarumque genus leve efficiat hominibus et jucundum?*

Sed jam si tanta doctrinæ præmia, tantam laudem, tantam gloriam non labori paria esse quis censet, si voluptatum illecebræ, si cupiditatum lenocinia, si otii amor, ludus, jocus aliquem adhuc a scientiarum studiis abstrahunt, videat iste quanto major, sincerorque voluptas in hoc ipso non intermisso labore reperiatur. Nam cum eam descendì cupiditatem a natura hauserimus, quam omnium cupiditatum potentissimam appellare non dubitem, necesse est, ut ea semper in discendo repleamur voluptate, quæ rei multum concupitæ consecutioni respondet. Illud autem est huic peculiare voluptati, quod nullam, ut ceteræ solent, satietatem vel fastidium ingnat, sed quo ejus quisque percipit plurimum, eo acrius eam avidiusque concupiscat. Reliquis etiam voluptatibus nos vel fortuna, vel ætas privare potest, hæc autem et leves efficit calamitates, et jucundam senectutem. ; Quo gaudio exultavit Anaxagoras in carcere, cum quadratram circuli proximè descriptis! ; Quanto levamini hæc studia fuere præclaro illi magni Augustini familie splendori Ludovico de Leon, quanto immortali Hispaniæ gloriæ Cervantio! ; Quantum in senectute oblectabatur tragediis Sophocles! ; Quantum Græcis litteris Cato! ; Quantum sua doctrina Solon, quem ferunt gloriari solitum se quotidie aliquid addiscentem fieri senem! ; O arrestissimam discendi cupiditatem! ; Quid non efficis, simul ac generosa pectora occupasti?

His accedit quod earum sese rerum cognitione animus pascit, quæ ex se ipsis mirabili dulcedine redundant. Vel enim in amoenissimis humaniorum litterarum hortis versatur, vel per rerum abstractarum nemorosos colles vagatur, vel omnem naturam pererrat, vel in suo ipse sinu placidè conquiescit, vel denique in Angelorum, et Creatoris omnium admiratione hæret defixus. Si igitur adeo amicorum sermone, jocis, facetiisque delectamur, ; quanta voluptate perfundetur is, qui e tam innumerabilis scriptorum multitudine aliquos sibi eligat familiares, quorum vel gravi, vel leni, vel faceto, vel subtili, vel vehe-

menti, vel canoro sermone pro studio suo, de quacumque re, cum velit, perfruatur? Si adeo res novas audire, dissitasque terras visere expetimus; quibus deliciis redundabit is, qui historicorum libros aperiens, videat omnium temporum, nationumque homines circum se, veluti e morte excitari; magnificentissimas civitates resurgence; bellicosissimas nationes alias cum aliis dimicare; Alexandrum totum orbem peragrare; Hannibalem arroganter loqui, et trementi Romæ excidium minitari; Scipionem Carthaginem funditus evertere; Ciceronem in Catilinam, in Antonium, fulmina vibrare; quemcumque denique munere suo fungi? Si stellati cœli aspectu ita noster spatiatur animus; qui per immensa aetheris spatia animo vagetur, et planetas, quorum aliqui minoribus aliis stipantur, circa igneam solis molem per ingentes, cometas vero per longissimos orbes volvi intueatur, longioribusque spatiis permensis, spatia alia cernat longè vastiora innumeris siderum facibus undequaque ornata, orbibusque immixtis orbibus cœlata; et immania spatia spatiis, cœlos cœlis contineri consideret, quo is voluptatis rivo perfundetur? Hinc jam non ultra progrediar: vos ipsi mente perpendite quid futurum sit, si quis animi, si quis Dei perfectionem meditatetur. Mitto etiam voluptatem illam dulcissimam, quam ii experiuntur, qui magnum aliquid per se ipsi pariunt, et disciplinam aliquam novis inventis locupletant. Cum enim eam percipere difficillimum sit, facilius tamen id est, quam verbis eam definire. Oculos tantum paulisper ad Syracusas convertite, ad balneas. Videlisne propinquum Hieronis Regis Archimedem se flumine abluentem, demiso capite, quædam secum ipsum cogitantem? En prosiliit: nudus subsaltat, inclamat: Inveni, inveni. An eum mente captum existimatis? Judicium, quæso, paululum cohibete. Problema quærebat, nunc invenit. Voluptate gestit, exultat, extra se rapitur. Cui vestrum mirum jam videbitur, si dicam horum studiorum amore ita flagrasse multos, ut neque ab illis laboris tedium, neque voluptatum illece-

bræ eos avocant, ut eos cibi, somni, sui ipsorum oblio-
vio cepit?

De Doctrinæ Præstantia, quæ potui, dixi: sed pa-
rum me dixisse credite, Adolescentes, pro eo quod dici
potest. Accidit enim in hac re, quod in amicis: Quos
quemadmodum eo magis cognoscimus, quo iis familia-
rius utimur, ita doctrinæ excellentiam, is melius noverit,
aliisque manifestet, qui eam habeat familiarissimam.
¶ Quid autem in me est doctrinæ, qui de ea disserere non
dubitaverim? Hoc vero mihi dum argumentum eligerem,
menti obversabatur, et verebar, tantorum Virorum vinci
expectatione. Sed meus erga vos amor omnem a me ti-
morem expulit. Neque est cur facti me peniteat, eas
enim res habui, quas dicerem, quibus satis ostendisse ar-
bitror, nullam rem esse cum doctrina comparandam.
Mitto opes, quas illa moderatas largitur, mitto honores,
quorum vel ad summos gradus evehit obscuro et ignobi-
li genere ortos, mitto celebre nomen, quo gloriae vitam
docti vivunt, etiam vita functi, mitto voluptatem, quam
scientiae innata cupido, res ipsæ, inventa dulcissimam
præbent, quæ omnia bonorum, quæ exteriora dicit Aristoteles maximè expetuntur. Sunt his multo majora ani-
mi cultura, et scientia. ¶ Quid hoc est dignius, quid cla-
rius, quid honestius, quid magis expetendum, quam se
supra ceteros homines elatum videre animi viribus, et
potentia, quibus rebus unicè homo homini dignè potest
anteire? Ad hoc animum adjicite, hoc toto, ut aiunt,
pectore cogitate. Novi enim vos, Valentini, adeo gene-
roso animo, in primisque appetenti honestatis, ut certò
sciam, si id bene perpenderitis, futurum ut nulli vos ab
incepto labores abstrahant, imo ut nullos omnino sen-
tiatis.

DIXI.

Imprimatur:
Joannes del Castillo,
Univ. Rector.

Imprimatur:
Borrull.

